

Asia: VN/34601/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain 43 §:n ja ammattikorkeakoululain 32 §:n muuttamisesta (yhden opiskeluoikeuden säännös)

Lausunnonantajan lausunto

Ovatko esityksen tavoitteet kannatettavia?

Suomen opinto-ohjaajat ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain 43 §:n ja ammattikorkeakoululain 32 §:n muuttamisesta.

Suomen opinto-ohjaajat ry kannattaa pyrkimyksiä saada korkeakoulutettujen kansalaisten määrän kasvamaan kohti OECD-maiden keskiarvoa.

Näkemyksemme mukaan ns. yhden opiskeluoikeuden säännös ei tätä tavoitetta kuitenkaan ratkaise esityksessä kuvaillulla tavalla.

Onko esitys kannatettava? Perustelkaa myönteinen tai kielteinen kantanne.

Suomen opinto-ohjaajat ry näkee useita ongelmia tässä esityksessä, eikä kannata sitä sellaisenaan.

Korkeakoulujen aloituspaikkoja tulee tuskin lisää, vaan esitys paremminkin vaikuttaa jo aiemmin saadun opiskelupaikan menettämiseen. Mikäli aiemmin opiskeltu ala ei osoittaudukaan omaksi, ei tämän säännöksen perusteella jätetä hakematta uuteen paikkaan. Sen sijaan menetetään esimerkiksi kaksi vuotta aiemmin saatu paikka, jolloin tuo menetetty opiskelupaikka jää käyttämättä, eikä ole kenenkään ”uuden” opiskelijan saatavilla.

Mikäli muutoksella haluttaisiin saada esitetty tulos, tulisi ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen pystyä vuosittain lisäämään aloituspaikkojaan samassa suhteessa kuin opinto-oikeuksia on säännöksen vuoksi menetetty.

Monilla nykyisillä määräyksillä ja linjauksilla pyritään ohjaamaan opiskelupaikkoja nuorille. Kuitenkin, kun kyseessä on useita erilaisia, osin päällekkäisiä ja osin ristiriitaisiakin määräyksiä, ne itse asiassa toimivat vastoin hyviä tavoitteitaan.

Liian suuret ensikertalaisuuskiintiöt ja mahdollinen tuleva yhden opiskeluoikeuden säännös estävät nuoria hakeutumasta koulutukseen, mikä aiheuttaa välivuosia ja pahimmassa tapauksessa kokonaan koulutuksesta putoamista toisen asteen koulutuksen jälkeen.

Lukiosta valmistuneet nuoret eivät näiden määräysten vuoksi uskalla ottaa korkeakoulupaikkaa vastaan, mikä ohjaa heidät ilman jatkokoulutusta työelämään, jolloin urapolut muodostuvat kouluttamattomina. Useat välivuodet peräkkäin muuttuvat normaaliksi, eikä korkeakoulutukseen hakeutuminen välttämättä enää ole tavoitteenakaan.

Juuri toiselta asteelta valmistunut on varsin nuori tekemään ratkaisuja lopullisesta koulutuspolustaan. Tämä epävarmuus tulee ottaa huomioon, kun rakennetaan mahdollisuuksia hakeutua erilaisiin jatko-opintoihin.

Mikäli lakimuutos yhden opiskeluoikeuden säännöksestä kuitenkin tulee voimaan, korostamme tarvetta sille, että se ei saa estää eikä heikentää mahdollisuuksia uuden paikan hakemiseen ja sen vastaanottamiseen. Mikäli opiskelija tietyn ajan sisällä toteaisi alanvalinnan menneen väärin, hän voisi luopua paikasta ja saada ensikertalaisuuden takaisin.

Ensikertalaisuuskiintiöitä tulee ehdottomasti tarkastella, ja koko käsitettä tulee joustavoittaa ja pikaisesti myöskin pienentää.

Korkeakoulujen siirtohakujen ja siirtoväylien tulee olla todellinen vaihtoehto, ja niiden nykyistä toimimattomuutta tulee selvittää ja tehostaa.

Opinto-ohjauksen merkitys kasvaa sekä toisella asteella että korkea-asteella. Ohjausta on lisättävä eritoten tilanteissa, joissa valinta on osoittautunut vääräksi.

Avointen korkeakoulujen opintotarjontaa tulee kehittää, sillä avoimessa korkeakoulussa opiskelu mittaa opiskelijan motivaatiota ja ymmärrystä alalle. Nyt avointen opintojen opintopisteiden hintaa on nostettu reilusti; opintopisteen hinnan olisi hyvä olla aikaisempi noin 15 euroa, eikä lähellä 40 tai 50 euroa.

Maksullinen koulutus nuorten osalta lähtökohtaisesti heikentää koulutuksellista tasa-arvoa. Tästä syystä maksuja pitää tarkoin harkita. Avoimen opintoja pitäisi olla tarpeeksi tarjolla, jotta nuoret pystyvät edistämään opintojaan mahdollisen välivuoden aikana. Edelleen joillakin aloilla on avoimessakin tiukkoja kiintiöitä tai vain vähän todellista tarjontaa.

Ovatko esityksen vaikutusarviot oikeansuuntaiset? Puuttuuko vaikutusarvioista jotakin?

Pyrkimykset sujuvoittaa nuorten siirtymistä korkeakoulutukseen ovat erittäin kannatettavia, ja Suomen opinto-ohjaajat ry suhtautuu periaatteessa varauksellisen myönteisesti hallituksen esitykseen yhdestä opiskeluoikeudesta kerrallaan. Korkeakoulutettujen määrän kasvattaminen on kuitenkin moninainen kokonaisuus, jota ei tämän esityksen toimenpiteillä saada ratkaistua.

Maksullisia avoimen väyliä ei kuitenkaan tule pitää tasavertaisena yhteishaussa hakemisen kanssa, sillä avoimen väylällä opiskeleva nuori ei ole oikeutettu opintososiaalsiin etuihin samalla tavoin kuin yhteishaussa paikan saanut nuori. Yhteishaun tulee siis olla selkeä pääväylä korkeakouluihin, ja edellä mainitsemamme opiskelijavalinnan epäkohdat on korjattava.

Muut huomionne esityksestä

Opiskelijavalintojen kokonaisuudessa on opiskeluoikeuksien lisäksi tarkasteltava ainakin ensikertalaisuuskiintiötä, korkeakoulujen keskinäisiä siirtohakuja, korkeakoulujen aloituspaikkamääriä sekä avoimen korkeakoulujen mahdollisuuksia. Mikään näistä ei ole toisistaan irrallinen kysymys, vaan vaikuttavat yhdessä nuorten hakeutumiseen ja pääsemiseen korkeakoulutukseen.

Maksullisia avoimen väyliä ei tule pitää tasavertaisena yhteishaussa hakemisen kanssa, sillä avoimen väylällä opiskeleva nuori ei ole oikeutettu opintososiaalsiin etuihin samalla tavoin kuin yhteishaussa paikan saanut nuori. Yhteishaun tulee siis olla selkeä pääväylä korkeakouluihin, ja edellä mainitsemamme opiskelijavalinnan epäkohdat on korjattava.

Lindqvist Paula
Suomen opinto-ohjaajat ry

